

НАУЧНО ДРУШТВО ЗА НЕГОВАЊЕ
И ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

СТУДИЈЕ СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ
Серија I, год. III

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
У БЕОГРАДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
У НИКШИЋУ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Бр. 1-2
Београд, 1998

АЛЕКСАНДАР ЛОМА (Београд)

ЛУДМЕР

Моје познанство са покојним колегом Петром Ђукановићем svelo се, осим читања његових врских дијалектолошких радова, на два сасвим кратка сусрета у пролазу; првом приликом, питао ме је могу ли му шта рећи о пореклу топонима *Лудмер*; у другом наврату, понудио сам одговор изнесен у закључку овога чланка. Око те кратке констатације може се испрести доста занимљива топономастичка прича, која би, са једне стране, ставила ово име у шири контекст аналогних образовања од личних имена на *-mirь/-měrь* код нас и у другим словенским земљама, а, са друге стране, расветлила неке недоумице око самог конкретног топонима, које се тичу како његових историјских записа, тако и његова данашњег лика, а додатно се и осврнула на порекло и изворно значење антропонима који му је у основи. Пишем ову скромну расправу са дубоким жаљењем што је онај, чијој је успомени посвећена, неће читати; свакако би јој и он сам, као одличан познавалац дијалекатског стања у своме завичају, могао штошта додати.

* * *

Лудмер (ген. *Лудмера*)¹ је народни назив за предео у источној Босни у северном делу бившег Сребреничког среза, омеђен потоком Крижевцем и рекама Дрином, Дрињачом и Јадром. Некадашњи сребренички срез обухватао је области Осат на југоистоку, у завоју Дрине, и Лудмер на северозападу (Јермеић 1922, 143; уп. Јокановић 1960). О средњовековној прошлости Лудмера сведоче велике некрополе стећака (Sergejevski 1952).

¹ Нагласак по усменом саопштењу колеге мр Милорада Симића из Института за српски језик.

По Марку Веґу (Vego 1957, 69), Лудмер се помиње први пут 1363, но облик у којем је име дато у извору он не цитира, а у зборнику дубровачких докумената на који се за тај податак позива (Тадих 1935) ово име не налазимо, ни на страни 146, на коју Веґо упућује — а где су писма из 1366. — нити у писмима из наведене 1363. године (id. 105–122), па ни у исцрпном регистру имена на крају књиге. Овај негативан налаз утолико више разочарава, што су и доцнији историјски записи нашег топонима практично неупотребљиви. Наиме, у турским пописима из 1476/77, 1519, 1533. и 1548. уз нахије смештене у истом делу Подриња (Сребреница, Шубин, Кушлат) бележи се нахија чије име и Ханџић и Шабановић у свим случајевима сложено читају „Будимир“, „Будмир“, узимајући да се ради о данашњем пределу Лудмеру, у који се заиста броје идентификована села те нахије (Handžić 1975, 51 д.; 1986, 25, 81; Šabanović 1982, 171). Да је у једном наврату при бележењу овог имена дошло до писарске замене почетног слова према обичнијем имену *Будимир*, само по себи је вероватно; како се, међутим, погрешан облик могао усталити и деценијама трајати у административној употреби, није јасно. Можда се аутентична форма због асоцијације са *луд* осећала као погрдна и недостојна да се таква каква је озваничи записивањем, па су је турски администратори напосто „упростојили“. Друга могућност је да нахија *Будимир* нема везе са Лудмером, бар што се имена тиче. Ако је облик *Будимир* стварно постојао на овом терену, не видим никакву могућност да се познатим језичким развојима од њега дође до *Лудмер*.² Треба, међутим, напоменути да је у турском попису Херцеговине из 1475/77. забележена мезра (селиште) „Лудмир“ у селу Гребешник код Кукања, зап. од Пљеваља, на подручју тадашње нахије Љубовиће (Аличић 1985, 51), који уз прочитани облик имена ставља знак питања. Да ли је, можда, у доба турске владавине ово име пренесено са те, већ пре краја XV века опустеле локације у Херцеговини, на своје садашње место, где је потисло ранији обласни назив *Будимир*? То је, разуме се, само *ad hoc* претпоставка. Није искључено да је исти назив *Лудмер/Лудмир* или слично, постојао на више места,³ као што је и *Будимира* било више: поред онога близу Сребренице село тог имена има код Сиња, а тако се

² Могло би се помишљати на упрошћење од (иначе непотврђених, али као формације донекле вероватних) имена **Блудимир* или **Бљудимир*, но онда би се у турским записима иза *б-* читало и једно *л*.

³ Име висова *Горњи* и *Доњи Лумер* јз. од Биоградског језера код Мојковца (по секцији Колашин 1–2) могло би бити упрошћено од *Лудмер* и сводити се на исти предлогак, но у недостатку историјских потврда то остаје сасвим хипотетично; у нашем Приморју има реч *лүмер* „број“ < итал. *numero*, али је не бисмо очекивали на овом терену и у орографској примени.

изворно звао и *Буймир* код Сарајева. Било како било, први недвосмислен помен овог топонима за који знам је тек од пре непуних стотину година:

Остали дио <сребреничког> кошара за разлику од Осаћа зове се „Лудмер“ а сѿановници му Лудмерани. Лудмеранин ће поносом <sic!> рећи за себе „љућа Лудмерија“. Ово име су по свој прилици добили по једном досћа незнајном и малом врелу и пошоку у Кравици, које се зове истијем именом „Лудмер“ (Грђић-Бјелокосић 1900, 587 д.).

Доста је ретка и незавидна ситуација да за једно име несумњиве старине и знатног историјско-географског значаја (означава простран предео, чији се становници одликују посебним обичајима и самосвешћу у односу на суседе⁴) не располажемо историјским потврдама које би нам помогле да недвосмислено разрешимо бар неке од бројних недоумица са којима нас његов данашњи облик суочава. Та ситуација је утолико тежа што *Лудмер*, како ћемо видети, спада у архаичне топониме који су настали по свој прилици у првом таласу словенског именовања на новопоседнутим територијама и чија су првобитна структура и значење били рано затамњени, тако да су се нашли изложени разним преобликама. У срећнијим случајевима ти процеси могу се проследити на основу историјских записа, а у овоме ћемо бити принуђени да прибегавамо хипотетичним реконструкцијама. Остаје нада да ће будућа истраживања ипак изнети на светло дана неку ранију потврду нашег имена, и неће бити никаква штета ако она покоју од овде изнетих претпоставки учини излишном или је разобличи као погрешну.

Позната ми је само једна претпоставка о пореклу имена *Лудмер*, Скарићева, коју наводи Јеремић 1922, 146. Скарић је помишљао да „нека имена [у Босни] могу да подсећају на колонизацију из доба угарског владања у XIII веку или пре“; ту убраја *Литва* и *Лудмер*, које пореди са некадашњим називом дела закарпатске Галиције *Лодомерија*.⁵ Тај историјски хороним заиста звучи слично са горенаведеним (шалјивим) самоназвањем Лудмерана (*љућа*) *Лудмерија*, но ово је по свој прилици секундарна творба по моделу *љућа Араија*, а сам облик *Лудмер* не треба посматрати изоловано, већ у ужем и ширем топономастичком контексту. На истом подручју Источне Босне налазимо још неколико топонима и оронима на *-мер*, тако да се тај тип може сматрати карактеристичним за ову област:

⁴ Посебно у односу на Осаћане, уп. Грђић-Бјелокосић 1900, 588.

⁵ У својим опаскама о имену *Лудмер* Сергејевски, коме оно звучи „posve tuđinski“, и Вего, по којем је оно, напротив, „slovenskog porijekla i po svome izgovoru i po svršetku riječi“ (Сергејевски 1952, 5; Вего 1957, 69) не осврћу се на ову Скарићеву претпоставку.

Драгмер, вис 10-ак км. јужно од ушћа Лима у Дрину (по секцији Вишеград 4).

Кудмер, вис на л. обали Дрине 15-ак км. низводно од Вишеграда (Вишеград 2).

Гојмер, заселак (?) јужно од ушћа Дрињаче у Дрину (Зворник 2).

Колимер, село између Бијељине и Тузле (ИМ; секција Бијељина 3).

Хоћимер, село сз. од Рогатице.

У суседним областима овоме типу одговара тип на *-мир*, тако нпр. у централној Босни код Сарајева *Буџмир*, код Ваљева *Докмир* и *Наномир*, у Херцеговини *Љубомир*. Ни за један од набројаних источnobосанских топонима и оронима на *-мер*, као ни за *Лудмер*, не располажемо старијим записима, а етимологија, како ћемо видети, питање да ли је у њима *-е-* старо или је секундарно настало од *-и-* оставља отвореним. За ову другу могућност могло би се указати на дијалекатску промену *и > ђ* испред *р*, нпр. *мијер*, *сјероџа*, која се, по речима П. Ивића, прилично доследно врши у говорима Хрвата и Муслимана око Крешева, Фојнице, Високог и Вареша, а спада у специфичне црте „које се једним делом продужују и у сарајевском крају, а такође и у севернијим пределима“; конкретно, овај процес „обично делимично извршен, налазимо и у разним другим говорима, од Мљета до Славонске Посавине“ (Ивић 1985, 141; за село Цапарде код Зворника уп. Ђукановић 1983, § 38). Присутност те појаве у сливу Дрине и шире може се илустровати двама топонимима који садрже антропонимску основу псл. **sir(o)-* „сирот“. На Тари испод Колашина има село *Сјерогошће* < **Сирогошће* (ЛИ **Сирогошћ* „онај који гости сироте“), а из топонимије истог дела Подриња где лежи Лудмер може се навести име села *Сијерач*, ген. *-рча*, очито од < **Sirъць*, посесив на *-јь* од ЛИ **Sirъкъ/Sirъко*, хипокористика од *Сирогошћ*, *Сирогој* („онај који храни сиротињу“, уп. код Ужица село *Сирогојно*) или сл.⁶ Један поток истог имена *Zirch* /Сирч/ забележен је више пута у XIV в. у хрв. Посављу код Крижеваца, док код Пакраца има *Сијерач*, *Сирач*.⁷ На пољском терену забележен је, такође у XIV в., топоним *Szircz*, дан. *Siercz* који Rospond 1983, 127 изводи као посесив на *-јь* од ЛИ *Sirek* у мушком роду.⁸ Подударна формација, само у женском роду,

⁶ Ово село се помиње од 1476. у турским дефтерима, где се, изгледа, пише *surç* или *suras*, али га Аличић чита непрецизно или сасвим погрешно (Аличич I 30, 347; II 26, 377). Турске записе ваљало би проверити, али од њих у начелу не треба очекивати одговор на дилему да ли је у XV–XVI в. још било *Сир(a)ч* или већ *Сијерач*; и *-и-* и *-је-* пишу се у начелу исто, знаком који се на латиницу транскрибује као *у*.

⁷ Dickemann II 106, који помишља на *сијер* „жућкаст, зеленкаст“ или на *сијерак* „врста проса“.

⁸ Занимљив је паралелизам процеса *ir > ier* у пољском (в. ниже).

је *Сирча* код Краљева, али још око 1220. *Сѣрѣча* (Жичка повеља, ЗС 570), што очитује старину промене *ир* > *ѣр* на том, знатно источнијем терену. Наравно, у *-мер* бисмо имали екавски рефлекс јата на једном иначе јекавском подручју, где би одступања пре могла ићи у правцу икавизама. У неким муслиманским — свакако, стариначким — говорима на подручју средње и источне Босне присутна је појава да се кратки јат рефлектује јекавски (*мјѣра*), а дуги — екавски: *бѣда*, укључујући и онај који је секундарно настао од *ѣр*: *мѣр* „мир“ (за Тешањ и Маглај в. Ружичић 1936; за Кладањ: Реметић 1982). Постоје индиције о таквом изговору и код сребреничких муслимана (по усменом саопштењу проф. др Слободана Реметића). Како је и у основној речи *мир* и у другом делу сложених антропонима *-и-* дуго, уп. у Цапардама *Владимир*, *Властимир*, *Тихомир*, *Стиванмир* (Ђукановић 1983, § 438), и јат који је одатле секундарно настао морао је бити дуг; ако претпоставимо да је појава екавског рефлекса дугог јата некада била присутна на целој територији где налазимо топониме са *-мер-*, онда *-е-* у њима треба тумачити на тај начин.

Код источnobосанских топонима на *-мер* запажамо и једну другу фонетску појаву: сугласничке групе у средини настале синкопом претходног вокала *-и-*, *-о-* или *-е-* који је изворно везивао два члана сложених антропонима: *Драгмер* > **Драгомер* (*-мир*), *Кудмер* < *Кудимир* (в. ниже), уп. још *Казмерићи* на Гласинцу код Сокоца (ИМ; Кладањ 4) < **Казиме/ир-ићи*. Таква синкопа карактеристична је за босанске говоре; ареално блиске примере даје Ђукановић 1983, §§ 42–52. Њен изостанак у *Колимер*, *Хоћимер* не руши правило; у првом случају условљен је избегавањем да се *-л-* нађе на крају слога, што би водило драстичном изобличењу имена* (**Колмер* > **Коолмер* > **Кѡлмер*), а у другом је само привидан: треба поћи од **Хотѣмир*’в (стпољ. *Chotemirus*, *Chocemirus* Taszycki 68, уп. Svoboda 76) што је у јекавском говору дало **Хоћемир* (јекавски) > **Хоћмер* (синкопа); данашњи облик *Хоћимер* добивен је убацивањем сварабхактичког *-и-* у тешку групу *ћм*. Ареал синкопе шири је од ареала *-мер*, уп. *Бумир* код Сарајева < *Будимир*⁹, *Докмир* код Ваљева (први део нејасан).¹⁰ Старина појаве може бити различита од случаја до случаја. У

⁹ Тако прочитано у турском попису из 1455. (Šabanović 1964, 16). Пада у очи обезвучење *д* испред *м* које се у *Лудмер* није десило. Топоров (1993, 27), не знајући за ранији облик топонима *Бумир*, а смештајући га, однекуд, у Хрватску, реконструише, само на основу њега, прасловенски антропоним **But(o)-mir*’в.

¹⁰ Источну границу варијантности *-мер* у србијанском Подрињу обележава топоним *Комирић* у Јадру. У турским пописима 1533–1595. и Адем Ханџић и Душанка Бојанић читају са *-и-* „Г. и Д. Вукомирић(и)“ (Handžić 1986, 181 д., 187; Бојанић 1986, 149 и др.), но с обзиром на непрецизност арапске графиције у погледу вокалног садржаја словенских имена не можемо бити сигурни да се тада — још или већ — тако изговарало (уп. више н. 6).

акцентском типу *Драгомир* до ње је могло доћи раније, у *Будимир* < *Будѝмир* — тек по преношењу нагласка. Немамо поузданог сазнања да ли је у турским записима типа *Будимир* (Бутмир, Лудмер) прво *-и-* заиста графички изражено. *Дѡкмир* се тако пише од XVI в. (у тур. попису из 1528: *dwkmyr*, читање мр. Еме Миљковић). Са друге стране, Јеремић наводи гласиначки топоним у несинкопираном облику *Казимерићи*.¹¹

Према свему реченом, *Лудмер* је могуће извести из ранијег облика **Лудомир* или **Лудимир*. Прва реконструкција је из семантичких разлога мање вероватна; пре него придев *луд* као први члан¹² може се претпоставити глагол *лудийи*, и то у значењу у којем је потврђен у западнословенским језицима „варати“ (ЭССЯ 16/1990, 167). Иначе непотврђено име **Ludimirъ* „онај који преварно крши мир, споразум“¹³ уклопило би се у тип имена на *-мир* са негативном семантиком, који је још прасловенски, нпр. **Motimirъ* „Мутимир, онај који нарушава споразум“, **Lъžimirъ* > сх. *Лажимир* „онај који лажно склапа споразум“¹⁴, па можда и, у истом крају, **Kudimirъ* „онај који пориче споразум“ > *Кудмер*.¹⁵

Доцнији записи из XVIII в. показују колебање: 1718: *Vukummerity*, *Vukumerity gornia* (Öbschelwitz); 1719: *Bukomiriz* Пантелић 28; 1735: *вукмирићски* (Руварац 173, са синкопом!); 1737: *Buckomirith* Hening; *Bukomiriz* Langer 244; 1738: *Vuckomiriz* id. 247; У турском извору из 1743. Радмила Тричковић чита облик са већ извршеном апокопом *ву-*, али, изгледа, са *-е-*, а не *-и-*: „Комарић“ (Тричковић 179).

¹¹ Јеремић 1922, 144, где овај топоним пореди са обликом *Казимировићи* у Власеници; тип на *-овић* је млађи од оног на *-ић*, чиме се потврђује аутохтоност *-мер* на овом подручју. Пример за дуги секундарни јат у овом, млађем типу: *Добромијеровићи*, село код Сарајева (РЈА).

¹² По страни остављам питање значења овог придева у дескриптивним топонимским синтагмама као *Лудо Поље*, *Лудобрег*, буг. *Лудѡгорие* и хидронимима као буг. *Луда Камџия*, *Луда Јана* (уп. Skok II 326, БЕР 3/1986, 487).

¹³ Реконструкција изворне семантике псл. **mirъ* као „(мировни) споразум, уговор, савез“ има у виду оба доцнија основна значења ове речи „мир“ и „општина, заједница > свет“, као и њено вероватно иранско порекло (сриран. **mi(h)r-* < стиран. *miθra-* „уговор, споразум, савез“), в. ниже. Што се тиче глагола **luditi* као првог члана антропонимских сложеница, ЭССЯ 16/1990, 166 реконструирше псл. ЛИ **Ludislavъ* на основу једног јединог старочешког примера, но поставља се питање да ли из записа недвосмислено произлази тврдо, а не меко *L-*: у противном, пре би посреди могао бити **Ludi-slavъ* „Људислав“, како изгледа да и чита Svoboda 1964:78.

¹⁴ Ово име, иако је у ЭССЯ 16/1990, 262 реконструисано (само на основу примера из Речника САН) као прасловенско, Топоров 1993 нема. Одатле можда топоним *Лежимир* у Срему (1389. *Lezemer*, Csánki 1894, 329), са реликtnим *-е-* за полуглас као у *Дебци* у оближњој српској Посавини, уп. Лома.

¹⁵ Топоров 1993 претпоставља сличну семантику још за нека имена на *-mirъ*: **Kazi-mirъ* (**kaziti* „уништавати“, стр. 37 д.; друкчије Rospond 1983, 80), **Rъvi-mirъ* (50), **Sъtra-ti-mirъ* (56).

На први поглед, топоними на *-мир/-мер* идентични су одговарајућим антропонимима (*Будимир, Добромир, Љубомир, Казимир...*),¹⁶ но за готово све њих, изузев оне настале извртањем друкчијих првобитних формација,¹⁷ може се узети да су изворно образовани као придеви на *-јь* у мушком роду, па им се првобитно меко *r' < rj* сходно фонетским законима српског језика депалатизовало. То се свакако десило најпре на крају речи, у ном.-ак. једнине мушког рода; у позицији пред вокалом могла се дијалекатски развити група *pj*, нпр. *Гомирје* п. (тако од XVII в.) < *Го(ј)мерје* XV в. (Skok I 586; RJA), уп. и писање *Sitomeria* XIII в., *Жишомерје* 1551, дан. *Жишомир* код Загреба (Dickenmann II 176), а такође локатив палаталне промене на *Полоумици* XIV в. (Динић 1978, 71). На првобитан адјективни карактер ових образовања указује и варијација у роду, зависно од денотата. Тако се, видели смо, исто име јавља као *Жишомерја* ф., *Жишомерје* п. и *Жишомир* т., а хидроним *Лугомир* је потврђен у свом данашњем, мушком роду (према *йойок*) још 1150, код Кинама: *Λογγομῆρος*, али се у Жичкој повељи из 1220. наводи као обласно име у женском роду *Λογγομιζα*, према *жуйа*: дакле, имали смо поред **Logomir'ъ* т. и **Logomir'a* ф. (*r'* је ту већ у XII–XIII в. било депалатализовано).¹⁸ Према томе, и *Лудмер* је по свој вероватноћи изворно посесивни придев од антропонима изведен суфиксом *-јь* у мушком роду, свакако према *йойок* (или *извор*), уп. горњи навод о првобитном денотату овог имена (Грђић–Бјелокосић 1900, 588).

Од горенаведених топонима добар број њих има тачне аналогије у топонимији других словенских земаља; притом се из језика који чувају разлику између псл. *r* и *r'* добро сагледава начин образовања суфиксом *-јь, -ја, -је*. Тако *Будимир* : пољ. *Bądzimierz*, уп. још укр. *Будимир*, мађ. *Bodmér* (Rospond 1983, 40); *Љубомир* (од XII в.: *Libomir* Дукљанин 326) : чеш. *Lubomír/Libomír*, пољ. *Lubomierz* (Rospond 1983, 87); *Добромир* код Крушевца : пољ. *Dobromierz* (1447. *Dobromirz*), мак. *Добромири* код Битоља¹⁹ уп. још буг. *Добромир* (id. 66); *Казимир* у Боци : чеш. *Kazimír*, пољ. *Kazimierz*, уп. још у Мађарској *Kazmeer* (id. 81 д.); *Лукомир* у То-

¹⁶ У многим случајевима та имена нису иначе потврђена нити у свом првом делу јасна, нпр. *Наномир* ваљ. Колубара, *Полумир* Ибар, *Лугомир* Поморавље, *Докмир* ваљ. Тамнава ...

¹⁷ Нпр. *Модримир* < *Модри мѣл* (Пешикан 1981а, 19); обрнут случај имамо у *Уљемир* (XIV в., Метохија) > *Ујмир*, што је од Арбанаса протумачено као *ијѐ i mirѐ* и доцније од Срба преведено са *Добра вода* (id.). За претпоставку да је име некадашње тврђаве *Тихомир* у источној Босни од **Тъхомль* уп. Лома 1991, 8, н. 49.

¹⁸ Други примери женског рода: *Сѣдомица* 1381, некадашње село у Битви, *С'мица* у горњој Морави (Динић 1978, 46; 118).

¹⁹ У XVI в. *Дофродрт*, свакако локатив једнине палаталне промене окамењен у дијалекту са сведеном деκлинацијом и доцније преосмишљен као ном. плурала.

плицы : пољ. *Łukomierz/ Łąkomirze* (id. 85); Уњемир: чеш. *Uněmír* (id. 143); Судомира : чеш. *Sudoměř* 2x, пољ. *Sandomierz*, можда и грч. Σαντομέρι (id. 122 д.).²⁰

У светлости ових подударана у најстаријим топонимским слојевима широм словенских земаља треба сагледати и сазвучност нашег имена *Лудмер* са пољским топонимом *Ludzimierz*, како се зове једно село код града Nowy Targ.²¹ Додуше, пољском *l-* одговарало би српско *љ-*, као у *људи* : пољ. *ludzie*, очекивали бисмо, дакле **Људмер*. Вреди, ипак, узети у обзир могућност да је *л-* у *Лудмер* настало секундарно од *љ-* (< **l'-*): таква претпоставка има ту предност, што се у основи нашег хоронима (првобитно хидронима?) препознаје једно — за разлику од хипотетичног и семантички проблематичног **Ludi-mirъ* — добро потврђено прасловенско лично име, и што би сама формација имала тачну аналогију на другом крају словенског света. Нема другог основа да се у неком супстратном дијалекту овог дела Подриња претпостави регуларан развој псл. **l* у обично *l/l*, као што се то десило у пољском услед снажне лабијализације псл. *l* > *ł* (или чак *u*). Пре би се нерегуларан развој у *Лудмер* могао објаснити посебним условима унутар саме речи, где је у доба док је завршио *r'* основе, најмање у неким падежима, још чувало своју палаталност, могло доћи до регресивне дисимилације почетног *l'-* према њему у *l-*.

Поређење *Лудмер* : *Ludzimierz* непосредно потврђује оно што је горе закључено о првобитном придевском карактеру српског топонима, но релативизује донекле наша запажања о синкопи везивног вокала и секундарности гласа *-e-* код овог имена. На први поглед, пољска паралела указује на првобитно *-и-*, дакле било би **Људимир* > **Лудимер* > *Људмер*, као *Будимир* > *Будимир* > *Будимир*.²² Но то не мора бити тако. Реч **ludъje* је *i*-основа (постојао је и сингулар **ludъ*), те је као почетни члан сложенице поред везивног вокала *-i* < **-ei* могла имати и *-ь* < **-i*. Уп. архаичне псл. сложенице **potъ-běga*, **velъ-moža* (Pohl 1977, 39, 44 д., у ономастици чеш. *Host-mil* поред *Hosti-mil*: **gostъ-*, струс. *Мьсть-богъ* поред *Мьсти-богъ*: **mъstъ-* „одмазда“, чеш. *Myslav*, сх. *Мислав* < **Myslъ-slavъ*, пољ. *Pętsław* поред *Pęcisław* = сх. *Пуџислав*: **potъ-* „пут“, чеш. *Ratmír*, струс. *Ратммир*, пољ. *Racmierz* поред сх. *Раџимир*: **ortъ-* „рат“ (Svoboda), чеш. **Sěm-drah* у топониму *Sendraž*, вер. и срп. **Сѣм-*

²⁰ Сличне топонимске парове имамо и од других имена са основом на *-r*, нпр. *Госиивар* : чеш. *Hostivař* код Прага < **Gosti-var+jъ*.

²¹ По Rospond 1983, 89, који не зна за српску паралелу.

²² Овај последњи нагласак по РСА; он указује да би краткосилазни нагласак на првом слогу и у *Лудмер* могао бити секундаран, тј. настао од краткоузлазног нагласка пренесеног са следећег — након тога синкопираног — вокала. Но оно што ће даље бити речено о могућем облику првог члана ове антропонимске сложенице допушта и претпоставку да је она изворно била наглашена на почетном слогу.

драг у Семедраж²³ поред псл. **Semidorgъ*: **sěmъ*- „особа, породица“ (Svoboda 1964, 76; 81; 83; 85). Штавише, тип **Ludъ-milъ/Ludъ-mila*, **Ludъ-mirъ*, **Ludъ-gostъ*, **Ludъ-slavъ* и сл. чини се старији од **Ludi-milъ* итд., да не говоримо о **Ludo-milъ*, где је, без обзира на постојање псл. о-основе **ludъ*, везивно -о- плод аналогije према **Rado-milъ* и сл. (уп. Miklosich 1867, § 182; Svoboda 1964, 78; Rospond 1983, 89; ЭССЯ 15/1988, 200 д.). Стога као изворни облик антропонима пре ваља претпоставити **Ludъmirъ* или **Ludъmĕrъ*.

Што се тиче варијантности *-mir/-mĕr*, она се може посматрати на два плана. На млађој дијалекатској равни, посреди је чисто фонетска варијација; то важи како за сх. дијалекатски прелаз *ur > ěr*, тако и за пољску промену *i* испред *r* или *rz* у *ie*, документовану од XV века. С обзиром на то, поређење данашњих облика *Лудмер* и *Ludzimierz* не говори ништа о примарности јата. Но пољ. топоним се помиње се од прве пол. XIII в. као *Ludemer* (1234), *Ludzimierz* (1235), *Ludemir* (1238); у првој половини XIII в. не може се радити о секундарном *ie*, те би излазило да ту имамо првобитно *Ludimĕrъ*.²⁴ За само лично име *Taszycki* 1925, 80 има само сумњиву потврду *Lodimirus* из 1177, за коју допушта да се може читати и *Ludzimir* и *Wlodzimir*, но у немачким изворима помиње се 1296. један *Lucemarus* = *Ludzimĕr* (Schlimpert 1978, 79). Код Чеха у средњем веку име је, изгледа, потврђено са *-i-*: *Ludmir* (Svoboda 1964, 78, који, међутим, не даје изворни запис). Да је и код Срба изворно гласило **Будимир* указивало би Аличићево читање топонима из херцеговачког дефтера као „Лудмир“, но треба рећи да не располажемо ни факсимилом ни прецизном латиничном транскрипцијом турског записа, а да би, начелно, и *-мир* и *-м(u)јер* били у арапској графици предати са *-mur*, док би се *-мер* понајпре писало без вокала: *-mr*.²⁵

Дублетност антропонимских елемената *-mir/-mĕr* установљава се, дакле, и на дубљој, прасловенској и индоевропској равни, и ту налази објашњење у њиховом различитом етимолошком пореклу (уп. нпр. *Taszycki* 1925, 40; Svoboda 1964, 79–80). На једној страни, имали бисмо у антропонимској примени апелатив **mirъ*, по једнима исконско словен-

²³ Село код Г. Милановца, од 1476. (Аличић I 176). Пре од **Семедраж* са сварабахтичким *-е-*, него од **Семидраж*.

²⁴ Само лично име забележено је у средњем веку код Чеха са *-i-*: *Ludmir* (Svoboda 1964, 78, који, међутим, не даје изворни запис). *Taszycki* 1925, 80 има за ЛИ *Ludzimir* само сумњиву потврду *Lodimirus* из 1177, за коју допушта да се може читати и *Wlodzimir*, но у немачким изворима помиње се 1296. један *Lucemarus* = *Ludzimĕr* (Schlimpert 1978, 79).

²⁵ Уп горе н. 6 и 10. Колико се да проверити са слабо читљивих факсимила у прилогу књиге Handžić 1986, име нахије „Будимир“ је 1519. записано *bwdmyr* (I 2), а 1533. (II 2) на исти начин, само без дијакритика, дакле отприлике *owdmr* по транскрипцији коју је предложио Пешикан 1981b.

ски, по другима позајмљен из језика иранских Скита у облику **mi(h)r-* који се своди на староиранску реч посведочену у Авести *miθra-* т. „спорузум, уговор“;²⁶ како је она означавала и врховно божанство иранских племена, *Miθru*, те долази веома често као саставни део теофорних личних имена, распрострањеност антропонима са *Miro-*, *-mirь* код Словена такође би се објашњавала иранским утицајем; у прилог томе мишљењу иду неки већ уочени случајеви семантичке и чак етимолошке подударности целих имена, типа **Bogo-mirь* : **Baga-mihr*²⁷. Са друге стране, псл. **-měрь* (за **Měro-* као први члан примери су сасвим ретки и несигурни) и формално и ареално се везује за елеменат *-mār* у старовисоконемачким личним именима, од ие. **-mēros*, са даљим паралелама у келтском и грчком (Pokorny 1959, 704). Исти праиндоевропски гласовни склоп дао би у словенским речима закономерно **-měрь*, те би се формално могло узети да овај антропонимски елеменат у два суседна ие. дијалекта стоји у узајамном односу прасродства, но чињеница да он у германском има апелативне везе, из којих му се види значење (отприлике: „велики, славан“), а у словенском је потпуно изолован, упућује на претпоставку о настанку овог антропонимског типа код Словена по страном, германском моделу. И та претпоставка може се позвати на случајеве када се оба дела сложених антропонима подударују у једном и у другом језику, типа **Voldi-měрь* : ствнем. *Walde-mar*.²⁸ Евентуални германски утицај није се могао вршити преко старовисоконемачког, где је *ē > ā*, што би дало сл. *a*, већ га ваља датирати раније и конкретно везати за контакт Прасловена у њиховој закарпатској постојбини са Готима, који је, као што је познато, резултирао једним доста компактним слојем раних германских позајмљеница у словенским језицима. Било како било, ваља рачунати са присуством два сазвучна, а етимолошки различита елемента сложених прасловенских антропонима, *-mirь* и *-měрь* (евентуално *-měрь*, в. ниже), који су се доцније, дејством аналогије и фонетских промена, један с другим смешали. Ти процеси различито су текли у разним словенским језицима. Струс. *Володимѣрь* изворније је и старије од *Владимир* (Фасмер I 326). У пољском је свако *i* од XV в. пред *r*, *rz* прелазило у *ie*, па су се два типа у новијим облицима сасвим побркала, али и из

²⁶ Уп. најскорије О. Н. Трубачев у ЭССЯ19/1992, 55–57, који даје преглед раније дискусије, а сам одлучно усваја исконкословенско порекло речи и одбацује иранску етимологију; додуше, његов аргумент да она противречи скитско-сарматској фонетици по којој би индоир. *-ir-* дало *-ri-* а не *-(h)r-* валидан је само што се тиче сарматског дијалекта, од којег скитски треба разликовати, и то не само у погледу ове фонетске црте.

²⁷ Позни облик од **Baga-miθra-*, потврђен у еламској предаји (Hinz 1975, 57).

²⁸ У новије време Топоров (1993, 15 дд.) покушава, ако не да сасвим оповргне извођење *-mēr-* из germ. *-mēr-*, а оно бар да му сузи домашај, претпостављајући — чини се, без довољно основа — псл. **měрь* као апофонску варијанту од **mirь*.

ранијег времена, XII–XIII в., има записа као *Kazimerus*, *Kasimarus* који се према томе могу читати једино *Kaziměr*. У чешком би, судећи по историјским записима топонима, првобитно било *-mir*, а *-měr* се ширило секундарно. Што се тиче раног стања на словенском југу, на западу изгледа да је испочетка преовлађивало *-měrь*, на истоку *-mirь*.²⁹ Уп. стхрв. *Dragamer* (2. пол. IX в.), али *Dragomir iupanus de Cetina* 1069. (RJA s.v. *Dragomir*).

Најзанимљивије податке пружа, као и иначе, Порфиригенитов спис de administrando imperio настао око 950. Ту према 5 словенских имена на *-μῆρος* = *-mirь* (српски кнезови Βλαστίμηρος 32, 34 = *Vlastimirь*, Μουυντιμῆρος 32 = *Motimirь*, Στρούμηρος 32 = *Strojьmirь*, Κλονίμηρος 32 = *Klonimirь*,³⁰ уз то бугарски кнез Βλαδίμηρος 32 = *Vladimirь*) стоје 4 имена на *-μερις/μέρης*, ген. *-μέρη*, што преведено у словенски фонетски лик може бити само *-měrь*, ген. *-mer'a*: травунијски кнезови Τζουζήμερις 34 = **Tud'iměrь*³¹ и Φαλιμέρης 34 = *Xvaliměrь* и хрватски кнезови Κρασπημέρη и Τερπημέρη (генитиви) 31 = *Krěšiměrь*³², *Tupiměrь*. Осим алтернатије *i/ě* Порфиригенитове графиције показују, дакле, и колебање у основи, која је код облика са *-i-* тврда, а код оних са *-ě-* мека (палатална).³³ То као да поткрепљује германску етимологију овог антропонимског елемента, уп. нарочито ствнем. *māri* „славан“ < герм. **mērja-*. При том је важно и запажање да стсрп. **T'ud'iměrь* спада у она лична имена на *-měrь* која имају тачне еквиваленте у германској ономастици; конкретно, оно има директан наслон на балканско готско *Thiudimer*, како се звао Теодорихов отац (уп. Лома 1993, 114, н. 2). Штавише, сáмо псл. име **Ludьměrь* — ако га тако реконструиремо — подудара се са ствнем. *Liudmar* „велики, славан међу (слободним) људима“ (нвнем. *Leute* : псл. **Ludьje*, у вези са придевом грч. ἐλευθερος, лат. *liber* „слободан“). Анахроно је, додуше, Шрамеково свођење моравског топонима *Lidměrice* (сх. тип. на *-uhi*: „Људмерићи“) на нем. ЛИ *Liudmar* (Hosák/Šrámek I/1970, 529), јер оно занемарује присуство антропонима *Ludьměrь* (или сл.) на ширем

²⁹ Позивајући се на случајеве *Гојмерје* > *Гомирје* и мак. топоним *Будимерци* у Морихову, Скок закључује да је „i на slovenskoj balkanskoj teritoriji u najstarije doba prevladavao oblik *-měrь*, koji je bio kasnije zamijenjen sa *-mirь* pod uplivom pučke etimologije, jer se je mislilo, da ova imena stoje u vezi sa *mir* „пах“, što dakako nije istina“ (Skok 1927, 171). Такав закључак претеран је и у погледу примарности облика са *ě*: имена на *-mirь* не морају бити ништа млађа, ако нису и старија — и у погледу њиховог ареала: ова друга заблуда произлази одатле, што Скок код Порфиригенита и *-μῆρος* чита *-měrь*, но грчко η је средином X в. имало искључиво вредност *i/i*.

³⁰ Пре него „Клонимир“ како се обично чита.

³¹ Никако „Чучимир“, уп. Лома 1993, 114.

³² Сам Порфиригенитов запис најпре би се могао читати „Красимир“.

³³ Тешко је, из хронолошких разлога, рећи имају ли везе с тиме нове пољске форме на *-mierz* (тип: *Kazimierz*).

западнословенском терену, а вероватно и у најстаријем слоју словенске топонимије на Балкану, као и овде већ наглашену чињеницу да се псл. *-*měръ* не може извести из ствнем. -*mār*, већ само из неког ранијег, готског или прагерманског облика са вокализмом -*ē*-. Однос *Lūdyměръ* : *Liudmar* треба сагледати на знатно дубљој равни, било да се ради о словенској антропонимској творби по германском моделу, било о паралелном образовању од етимолошки подударних елемената у оба језика.

Не само за *Лудмер*, него и за готово све напред наведене топониме са „секундарним“ -*мер* у источној Босни и околним крајевима компаративно-историјски налаз очитује првенство антропонимских облика на -*měръ*:

Хоћимер: чеш. *Chotimeř*, пол. *Chotomierz* (> *Kotomierz*), слн. *Hote-mež* код Лашког, уп. још у Мађарској *Hetemér* (id. 55).

Колимер: мађ. *Kelemér*, грч. Колџерџ (Пелопонез),³⁴ али чеш. *Koloméřice* би, на основу старих записа, изворно биле *Koliměrice* (Profous II 288 д., уп. Svoboda у id. V 203).

Драгмер: најранији сх. и уопште словенски помен имена из IX в. гласи *Dragamer* (в. горе).

Гојмер: уп. горе наведени историјат топонима *Гомирје* < *Гојмерје*.

Каз(у)мер-ићи: уп. више налаз Ташичког за старопољски.

Вукомерићи > *Комирић*: уп. име села *Вукомерић* у Туропољу код Загреба, које се од најранијих помена у XV в. пише са -*e-*: *Wlkomerich* 1427, *Wlkomerichy* 1459. (Wippl 1963, 109).

На основу овог историјско-етимолошког увида морало би се допустити да се у топонимима на -*мер*, -*мерићи* у источној Босни и суседним деловима Србије реликтно чува антропонимски елеменат -*měr* некада шире присутан на српском и хрватском терену, а доцније готово сасвим потиснут од -*mir*. Ја то ипак не смем тврдити. Без обзира на изворни вокализам свога другог члана, сва ова имена су у једном доста раном периоду могла и овде бити уједначена у корист варијанте са -*i-*, да би доцније претрпела дијалекатску промену -*ur* > *ѳr*. Другим речима, ови топоними **Lūdyměръ*, **Gojyměръ* итд. — или већ лична имена која су им у основи — ако и јесу тако изворно гласили, могли су најпре под утицајем типа на -*мир* дати **Људмир*, **Гојмир* итд., и тек знатно касније попримити своју данашњу форму *Лудмер*, *Гојмер* итд. Нагласимо још да и хипотеза о исконском јату у овим именима, као и она о његовом секундарном настанку, имплицира проблем његових екавских рефлекаса,

³⁴ Malingoudis 1981, 111 своди овај топоним на *Tolimer*, претпостављајући промену *īi-* > *к-* у грчком изговору.

тј. некадашње шире распрострањености прелаза $\bar{v} > e$ у источној Босни и Подрињу.

У закључку можемо рећи да је, упркос свим изнесеним недоумицама, хороним *Лудмер* по пореклу највероватније хидроним, и то посебивно образовање на *-jь* у мушком роду према *йойок* од прасловенског личног имена **L'udь-těрь/*L'udi-mirь* или сл., са пуном аналогijом у пољском топониму *Ludzimierz*.

ЛИТЕРАТУРА

- Аличић 1984: А. С. Аличић, *Турски кайасџарски йойиси неких йодручја зайадне Србије XV и XVI века* I, Чачак 1984.
- БЕР: *Български етимологичен речник*, София 1971-.
- Бојанић 1986: Д. Бојанић, *Јадар у XVI и XVII веку, Јадар у йрошлосџи* I, Лозница.
- Грђић-Бјелокосић 1900: Л. Грђић-Бјелокосић, *Баналачки (раднички, дунђерски) језик, Гласник Земаљског музеја у Босни и Херцеговини* XII, 587-591.
- Динић 1978: М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Београд.
- Дукљанин: *Лейойис йоја Дукљанина*, изд. Ф. Шишић (Пос. издања СКА књ. LXVII, Философ. и филол. списи књ.18), Београд/Загреб 1928.
- Ђукановић 1983: П. Ђукановић, *Говор села Цапарде (код Зворника), Српски дијалекџолошки зборник XXIX*, 191-294.
- Јеремић 1922: Р. Јеремић, *О пореклу становништва тузланске области, Гласник Географског друшџтва* 7-8 (1922), 141-157.
- ЗС — *Законски сјоменици српских држава средњег века*, изд. С. Новаковић Београд 1912.
- Ивић 1985: П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и штокавско наречје*, Нови Сад ²1985.
- Лома 1993: А. Лома, *Неки славистички аспекти српске етногенезе, Зборник Маџице српске за славистику* 43, 105-126.
- Пантелић 1948: Д. Пантелић, *Пойис йограничних нахија Србије йосле Пожаревачкога мира*, Споменик САН 96/1948, 4-41.
- Пешикан 1981а: М. Пешикан, *Из историјске топонимије Подримља, Ономаџолошки йрилози* II, 1-92.
- Пешикан 1981б: М. Пешикан, *О употребљивости ономастичких података из турских тефтера, Јужнословенски филолог XXXVII*, 91-108.
- Реметић 1982: Сл. Реметић, *О још једном незапаженом екавско-јекавском босанском говору, Научни сасџанак славистиа у Вукове дане* 11, Београд, 181-186.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметносџи*, Београд, 1959-.

- Руварац 1905: Д. Руварац, Митрополија београдска око 1735. године, *Сјоменик СКА* 42, II разред 37, 101–204.
- Ружичић 1936: Један незапажен босански говор, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* XVI 2, Београд, 236–254.
- Тадих 1935: Ј. Тадић, *Писма и ујуйстива Дубровачке републике*.
- Топоров 1993: В. Н. Топоров, Праславјанска култура в зеркале собственных имен (элемент **mir-*), XI *международный съезд славистов. Историја, култура, етнографија и фолклор славјанских народав — доклады российской делегации*, Москва.
- Тричковић 1985: Р. Тричковић, Порекло Ненадовића, *Проша Мајшеја и његово доба*, Београд.
- Фасмер I–IV: М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева, I–IV Москва² 1986–1987.
- ЭССЯ: *Этимологический словарь славянских языков*, ред. О. Н. Трубачев, Москва 1974—.

*

- Aličić 1985: A. S. Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina* (Orijentalni institut u Sarajevu. Monumenta Turcica historiam Slavorum meridionalium <sic!> ilustrantia <sic!>, Tomus sextus. Serija II — Defteri, knjiga 3), Sarajevo.
- Csanki 1894: D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a hunyadiak korában* II, Budapest.
- Dickenmann 1966: E. Dickenmann, *Studien zur Hydronymie des Savesystems* I–II, Heidelberg².
- Handžić 1975: A. Handžić, *Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*, Sarajevo.
- Handžić 1986: A. Handžić, *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)* (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine / Srpska akademija nauka i umetnosti, Građa knj. XXVI, Odjeljenje društvenih nauka knj. 22), Sarajevo.
- Henning: Fr. W. Henning, *Plan oder Special Carte des ganzen Sabatzer und mehrsten Teil des Vaillavaer Districts*, Wien 1737.
- Hosák/Šrámek 1970: L. Hosák / R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* I, Praha.
- Jokanović 1962: M. Jokanović, Ludmer, *Enciklopedija Jugoslavije* 5, Zagreb, 561.
- Langer 1889: J. Langer, *Serbien unter der kaiserlichen Regierung 1717–1739* (Mitteilungen des k. k. Kriegsarchivs, n. F., Bd. III), Wien.
- Miklosich 1867: Fr. Miklosich, *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen*, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Classe XIV, Wien.
- Milewski 1969: T. Milewski, *Indoeuropejskie imiona osobowe*, Wrocław etc.

- Malingoudis 1981: Ph. Malingoudis, *Studien zu den slavischen Ortsnamen Griechenlands. 1. Slavische Flurnamen aus der messenischen Mani* (Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz, Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jg. 1981, Nr. 3), Wiesbaden.
- Öbschelwiz: O. F. von Öbschelwiz, карта Србије објављена у прилогу књиге Lan-ger 1889.
- Pohl 1977: H. D. Pohl, *Die Nominalkomposition im Alt- und Gemeinslavischen. Ein Beitrag zur slavischen, indogermanischen und allgemeinen Wortbildung*, Klagenfurt (Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft, Beiheft 1).
- Pokorny 1959: J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern/München.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb 1880–1976.
- Rospond 1983: St. Rospond, *Słowiańskie nazwy mijescowe z sufiksem -jъ* (Acta Universitatis Wratislaviensis N° 526), Wrocław.
- Schlimpert 1978: G. Schlimpert, *Slavische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte* (Sächsische Akad. d. Wiss. zu Leipzig. Sprachwissenschaftliche Kommission. Deutsch-slavische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte, Nr. 32), Berlin.
- Sergejevski 1952: D. Sergejevski, *Ludmer* (Zemaljski muzej u Sarajevu: Srednjevje-kovni nadgrobní spomenici Bosne i Hercegovine sv. IV), Sarajevo.
- Skok 1927: P. Skok, Kako bizantinski pisci pišu slovenska mjesna i lična imena — II. Analiza Porfirogenitova srp.-hrv. onomastičkog materijala, *Starohrvatska prosvjeta* n.s. 1, 161–196.
- Skok I–III: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV, Zagreb 1971–1974.
- Svoboda 1964: J. Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha.
- Šabanović 1965: H. Šabanović, *Krajište Isa-bega Ishakovića. Zbirni katastarski popis iz 1455. godine* (Orijentalni institut u Sarajevu. Monumenta Turcica historiam Slavorum meridionalium illustrantia. Tomus secundus. Serija II — Defteri, knjiga 1), Sarajevo.
- Šabanović 1982: Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk. Postanak i upravna podjela*, Sarajevo.
- Taszycki 1925: W. Taszycki, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe* (Polska akade-mja umiejętności, Wydział filologiczny. Rozprawy t. LXII, Nr.3), Kra-ków.
- Vego 1957: *Naselja bosanske srednjevjeckovne države*, Sarajevo.
- Wippel 1963: J. Wippel, *Die geographischen Namen des Turopolje (eine sprachwis-senschaftliche Untersuchung)*, Munster Westf.

LUDMER

Zusammenfassung

Ludmer heißt ein Gebiet in Ostbosnien bei Srebrenica; dort gibt es auch einen gleichnamigen Bach, auf den dieser Name scheint sich ursprünglich bezogen zu haben. Obwohl ältere Belege fehlen, darf man für ihn ein beträchtliches Alter annehmen. Bis auf seinen Anlaut — der aber sekundär entpalatalisiert werden konnte — deckt er sich mit dem polnischen Ortsnamen *Ludzimierz* (seit 14. Jh.), und ist mit diesem als *j*-Possessiv zu *potokъ* m. „Bach“) aufzufassen, dem der altertümlicher Personennamen **Ludimirъ* (oder, wahrscheinlicher: **Ludьmьrъ*) zugrundeliegt. Der Vokalismus *-e-* des Hintergliedes in diesem und einigen anderen Orts- und Bergnamen im selben Raum (*Dragmer, Kudmer, Gojmer, Kolimer, Hoćimer, Kazmerići*) läßt sich zwar durch den verhältnismäßig späten mundartlichen Wandel von *i* vor *r* in *ě* erklären, kann aber auch den alten Unterschied in der slavischen Personennamengebung zwischen *-mirъ* und *-mьrъ* widerspiegeln. Im serbokroatischen Sprachraum sind etwa bis zum Jahre 1000. die beiden Typen urkundlich nachzuweisen, später wurde der letztere durch den ersteren zuruckgedrängt. Für *-ě-* in **Ludьmьrъ* spricht auch sein ahd. Gegenstück *Liudmār*.

Aleksandar Loma